

HURMAN FILOSOFIA

Roland Barthes, *Tekijän kuolema — tekstin syntyminen*. Suomentaneet Lea Rojola ja Pirjo Thorel. Vastapaino, Tampere 1993. 252 s.

Roland Barthes, *Tekstin hurma*. Suomentanut Raija Sironen. Vastapaino, Tampere 1993. 108 s.

Suurista ranskalaisista jälkistrukturalisteista juuri **Roland Barthes** on jostain kumman syystä jäänyt vuosien varrella vähemmälle huomiolle, ainakin jos huomiota mitataan suomennosten valossa. Barthes'n viimeiseksi teokseksi jäänyt valokuvaa ja sen teoriaa puntaroiva *Valoisa huone* ilmestyi suomeksi jo vuonna 1985, mutta sen jälkeen on ollut hiljaista. Viime vuonna Vastapaino teki kuitenkin arvokkaan kulttuurityön julkaisemalla kaksi mielenkiintoista teosta Barthesilta.

Alkupalala

Ensiksi kirjapainosta ulos ehti aforistinen *Tekstin hurma* ikään kuin alkupalaksi. Nimi kertoo teoksesta jo paljon: kysymyksessä on innoittunut, kaunokirjallinen rakkaudentunnustus, jonka mestariajattelija on koontanut julkistukseksi lopullisesta uskoontulostaan. *Le plaisir du texte* ilmestyi alun perin vuonna 1973, jolloin Barthes oli selvästi siirtynyt strukturalismista jälkistrukturalismiin. Monet jälkistrukturalistisen ajattelun oivallukset tulevat korostetusti esiin Barthes'n ajatelmissa, voimakkaana ehkä senkin vuoksi, että Barthes rehellenä totuudenetsijänä kirjoittaa enemmän itselleen kuin lukijalle — jäsentääkseen omaa ajatteluaan.

Filosofiaa on olemassa kahta laatua: systemaattista ja intuitiivista. Barthes tekee jälkimmäistä ja jättää **Friedrich Nietzschen** tyylisiin systemaattisen työn tulkitusjoilleen. Se on suuren tyylin ajattelua, visionäärin työtä, jonka tulokset valkenevat lopullisesti vasta seuraaville sukupolville. *Tekstin hurma* oikeastaan vastustaa systemaattisuuden mahdollisuuttakin, sillä teksti on Barthes'n mukaan kudelmaa, eritettä tai kudontaa, erittämistä — tapahtuma, jota subjekti ei voi täysin ohjata. Juuri ohjaamattomuuden tunne sekä marginaalit ja säröt tekstissä aiheuttavat mielihyvää. Se on tekstin hurmaa.

”Tekstin mielihyvä ei tunnusta mitään ideologiaa toisen yli. Tämä tahdittoisuus ei johdu kuitenkaan liberalismin, vaan perversiosta: teksti, sen lukeminen ovat hajonneet. Niistä on karkoitettu, rikottu se *moraalinen ykseys*, jota yhteiskunta vaatii jokaiselta inhimillisen toiminnan tuotelta.” (s. 44)

Pääruoka

Tekijän kuolema — tekstin syntyminen

puolestaan on Vastapainon tarjoilema pääruoka, joka on keitetty kokoon Barthes'n tuotannon keskeisistä, eri yhteyksissä ilmestyneistä artikkeleista. Se sisältää samalla historiallisen ja intellektuaalisen läpileikkauksen strukturalistista, joka 1960-luvun kuluessa ajatteli itsensä jälkistrukturalistiksi.

Teoksen artikkeleihin on artikkelikoelmaan toimittaja Lea Rojola liittänyt lyhyen johdannon siteeksi artikkelin ja sen ilmestymisajankohdan ranskalaisen keskustelun välille. Tämänlaisen tavan soisi yleistyvän tämäntyyppisissä kokoelmateoksissa. (Suomentajat Rojola ja Thorel saivat tällä teoksella vuoden 1993 J.A. Hollo -palkinnon.)

Tekijän kuolema — tekstin syntyminen paneutuu analyttisemmin pitkälti samaan kysymykseen kuin *Tekstin hurman*: kysymykseen mitä teksti on. Vaikka Barthes pohtii pääasiassa kielen ja kirjallisuuden olemusta, artikkeleista nousevat esiin yleiset kulttuuria ja ihmistä koskevat teoriat, sillä kielen struktuuri esimerkkitapauksena valottaa myös muita struktuureja. *Tekijän kuolema* ei merkitse pelkästään kirjallisuustieteellistä kirjoittajan aseman uudelleenarviointia, vaan yleisempää subjektin kritiikkiä, jonka johdosta kaikki inhimillinen toiminta joutuu uuteen valoon. Siirtyminen tekijästä tekstiin ja lukijaan on ennen muuta poliittinen liike, joka hyökkää totaalisuuden ihanetta vastaan.

Kielen toteutuminen kokonaisuudessaan, vapautuneena voi tapahtua vain ”kaunokirjallisuudessa” kirjoittamisessa, sillä sitä eivät kahlitse vallan mekanismit kuten puhetta tai tieteellistä diskursia. Kielen toteutuminen kokonaisuudessaan merkitsee samalla ihmisen vapautumista, koska Barthes'n mukaan kieli on valtaa. Kielen rajojen tutkiminen merkitsee kaikkien inhimillisten valtarakenteiden dekonstruoinnista. Tämä idealistinen ajatus tulee uskottavammaksi, kun muistaa ranskalaisen käsityksen kielestä: ”Kieli” voi viitata kaikkiin struktuureihin ja ”kirjoittaminen” yleiseen selviytymisstrategiaan elämän verkostoissa.

Barthes osaa kirjoittaa herkullisesti ja houkuttelevasti. Hänen tapansa kirjoittaa ja ajatella on kiehtova, mutta tavallaan mutkaton. Tietty helppouden tunne, jota tuntee näitä kirjoja lukiessa, johtuu osoittain varmasti Barthes'n tavasta rakentaa sattuvia metaforia ja toisaalta utopistisesta sävystä, joka korostuu varsinkin *Tekstin hurmassa*. Barthes onnistuu monia kollegoitaan paremmin osoittamaan lukijalle punaisen langan, joka on ollut useimmiten kadoksissa **Platonin** jälkeen. Arkielämän ja teoreettisen ajattelun välillä voi vallita suoranainen yhteys.

Mika Vuolle